

pokus o „totální historii“ řádů však poněkud znesnadňuje orientaci v celé knize, která je na některých místech těmito hesly určitým způsobem přetížena.

V předloženém syntetickém počínu evropských rozměrů přirozeně nezůstalo stranou ani působení rytířských řádů v českém prostředí. Zpracování většiny hesel se zhostil přední tuzemský odborník na problematiku Libor Jan. Kromě obecného hesla „Čechy a Morava“ (s. 161–163) jsou z řádové perspektivy zpracovány i ostatní regiony, jako Slezsko či Kladsko, z měst je samostatná pozornost věnována Praze, Strakonici a Chomutovu, tedy významným sídlům johanitského řádu, respektive řádu německých rytířů. Z postav spatřovaných úzce s českými dějinami se do slovníku dostali panovníci Vladislav II., Přemysl Otakar II. (pod heslem „Ottokar II“, s. 673) a Zikmund Lucemburský. V tomto ohledu je poněkud zarážející absence Jana Lucemburského, jenž se výrazně angažoval ve výpravách do Pruska a aktivně podporoval řád německých rytířů (jeho jméno nefiguruje ani v heslech „Čechy a Morava“ nebo „Lucembursko“, jež jsou zaměřena spíše na topografii jednotlivých řádů). Ve slovníku je samozřejmě zpracována i problematika křížovníků s červenou hvězdou, jediného vojenského řádu založeného na našem území, a to sv. Anežkou Českou roku 1232 (s. 279–280). Z obrazových příloh se pak do knihy dostala freska sv. Jiří bojujícího s drakem ze zámku v Jindřichově Hradci, jež ilustruje článek věnovaný tomuto světcovi (s. 385).

Ačkoli se české země nemohou v této publikaci měřit rozsahem a bohatstvím hesel s jinými regiony (počínaje sousedním Polskem), jejich přítomnost v encyklopedii *Prier et combattre* poukazuje na její základní atributy. Těmi jsou především propojenost a komparace jednotlivých prostředí vojenských řádů, jejichž společným úkolem bylo šíření a obrana křesťanské víry na blízkém východě a na evropském kontinentě. Syntetický charakter a široký záběr publikace jsou pak hlavními důvody, pro které by neměla chybět v knihovních fondech našich odborných pracovišť.

JAROSLAV SVÁTEK

Stanislava NOVÁKOVÁ, *Krajířové z Krajku. Z Korutan do zemí České koruny, Veduta, České Budějovice 2010*
294 s. ISBN 978-80-86829-51-7

Krajířové z Krajku jsou v rámci značného počtu šlechtických rodů, které se již v průběhu středověku zakupují v Českém království, event. Moravském markrabství, v některých ohledech přece poněkud nestandardní. Jednak náležejí k nejstarší vlně (ponecháme-li stranou ojedinělé a krátkodobé územní zisky zahraniční šlechty ve 13. století, v jihočeské oblasti např. Pruschenků) a jednak – a to je možná podstatnější – v Čechách, resp. na českomoravském pomezí a posléze (i) v severních Čechách sídlili trvale v horizontu dvou staletí a plně se asimilovali. Počátky Krajířů v českomoravském prostoru spadají do druhé poloviny 14. století, k rozdělení do několika větví dochází ovšem až v generaci synů Wolfganga z Krajku († 1491) – v první polovině 16. století rod v českém prostředí mocensky kulminuje, zatímco druhá polovina století je ve znamení úpadku a postupného vymírání jednotlivých větví.

Psát dějiny rodu Krajířů je úkol stejně záslužný jako nesnadný – což je ostatně případ všech rodů shora naznačeného typu, kdy největší slabinou bývá uzavření výkladu (úhlu pohledu) do „národního“ rámce. V případě monografií z jazykově německých oblastí (drtivá většina zahraničních rodů přichází do českého prostředí právě odtud) lze jako důvod (jakkoli chatrný) chápat jazykovou bariéru, v případě českých badatelů ve vztahu k německy psané literatuře však (i) tento argument odpadá, a lze tak jen litovat příležitostí ne docela využitých. To platí i o pojednávané knize – autorka cituje genealogická kompendia 19. století a neevduje ani základní aktuální rakouskou literaturu (mám na mysli minimálně práce Friedricha Wilhelma Leitnera, především pak *Die Herren von Kraig. Eine genealogische Skizze zu den Erbtruchsessen in Kärnten*, Archiv für Diplomatik 46, 2000, s. 225–276); jakkoli oceněnihodné jsou archivní rešerše, které si pro potřeby své práce nechala zpracovat v Rakousku a Slovinsku, z hlediska uživatele knihy pozbývají paušální odkazy tímto směrem smysl. Z domácí literatury by autorce neměly uniknout alespoň dvě speciálně Krajířům věnované práce (Robert Šimůnek, *Pozůstalost Wolfganga z Krajku († 1491). Sídelní, krajinná*

a *administrativní struktura šlechtického dominia v pozdním středověku*, Historická geografie 34, 2007, s. 45–92; Jindřich Marek, *Bratrská nauka o posledních věcech člověka a smrt pana Kunráta Krajiře z Krajků (1487–1542)*, Miscellanea. NK ČR 19, 2005–2006, s. 33–59; literaturu obecnějšího rázu (k rozličným problémům ovšem využitelnou), jakož i speciální studie k jednotlivým objektům s Krajiří spjatým tu nezohledňuji.

Práce je faktograficky velmi bohatá a spolehlivá, psaná s využitím řady archivních (nevýdaných) pramenů; množství letopočtů, příbuzenských vazeb, cen či výětů majetků výklad místy poněkud zahlučuje, zvláště jde-li o pasáže s meritem související spíše okrajově (např. fenomén lapkovství na českomoravské hranici kolem roku 1400). Z hlediska laického čtenáře matoucí mohou být termíny snubní smlouva, jitřní věno (zjevně doslovný překlad *Morgengabe*), krákorc či bergfríd (manželská smlouva, věno, krákorc, bergfrit), Weidhofen = Český Bejdov je několikeré přehlédnutí (Waidhofen = [česky] Bejdov).

Líčení je – jak tomu v případě rodů s více větvemi ani jinak být nemůže – kombinací genealogického a chronologického přístupu, kdy se sledují (od společného předka vycházející) jednotlivé větve rodu a v rámci nich generace, řazené chronologicky. Zde pak přichází líčení politických aktivit, vývoje majetkové držby i dalších specifických aspektů (např. soudy, vnitřní záležitosti panství apod.). Do tohoto rámce jsou včleněny kapitoly orientované tematicky – např. rezidence či hospodářské aktivity (zde je ústředním bodem budování rybníční sítě na zboží Chlum u Třeboně).

V některých momentech lze s výkladem snad lehce polemizovat, případně jej doplnit. Pro ilustraci volím dvojici sídel na českomoravském pomezí. Přenesení krajiřovské rezidence z Landštejna do Nové Bystrice na sklonku 15. století dokládají stejně datační formule krajiřovských listin a listů jako písemnosti, jimiž Wolfgang z Krajků († 1491) rozděloval pozůstalost, a současně evidentně odrážejí jeho zájem o Novou Bystrici jako (budoucí) rezidenční město. Tomu ostatně nasvědčuje i jím založená tradice rodové nekropole v kapli sv. Barbory bystrického farního kostela, v těsné prostorové vazbě na panské sídlo. Ony „*dnes již neznámé archivní dokumenty*“ obsahující popisy bystrického zámku (s. 137) lze tuším nalézt v rámci deskových vkladů – popisy panských sídel, zhusta

velmi podrobné, často bývaly součástí dokumentace vyhotovované v souvislosti s majetkovými transakcemi. I po ztrátě rezidenční úlohy byl Landštejn udržován – nejen jako správní a opěrný bod, ale jako symbol krajiřovské moci v oblasti: k jednostrannému hodnocení pozdně gotické fortifikace hradu (s. 138) připomeňme, že technicky namnoze zastaralá, ale pohledově monumentální pevnostní architektura byla jedním z fenoménů své doby. Ve vnímání turecké hrozby sehrála myslím podstatnou roli (až) bitva u Moháče (1526), pro starší dobu se mi zdají paušální interpretace fortifikačních staveb odkazem na turecké nebezpečí ne zcela adekvátní.

Jako celek lze knihu Stanislavy Novákové hodnotit pozitivně – v rámci bohemikálně vymezeného úhlu pohledu zachytila dvě století rodových dějin, počátky Krajiřů v českém prostředí, jejich aktivity politické, hospodářské i konfesní a kulturní – pozornost věnuje Krajiřům jakožto ochráncům Bratří, rodovým rezidencím, heraldickým prezentacím i náhrobníkům; přehledně zmapovala i krajiřovské pečeti. Jako samostatný fenomén nebyly sledovány, avšak z výkladu přesto jasně vysvítají, integrační strategie Krajiřů ve vztahu k českému a moravskému prostředí – primárně v podobě zdejší majetkové držby, paralelně se sňatkovou politikou a úředními kariérami (ve službách krále i v zemských úřadech). Kniha je opatřena obvyklým aparátem usnadňujícím orientaci (genealogické tabulky, rejstříky) a množstvím barevných i černobílých reprodukcí a fotografií.

ROBERT ŠIMŮNEK

Zdeněk BERAN, *Poslední páni z Michalovic. Jan IV. († 1435/1436) a Jindřich II. († 1468)*, Univerzita Hradec Králové, Veduta, České Budějovice 2010

224 s., ISBN 978-80-86829-56-2

Původně rigorózní práce královéhradeckého historika Zdeňka Berana rozšiřuje dnes už geometrickou řadou narůstající literaturu věnovanou osudům šlechtických rodů či jejich jednotlivým příslušníkům. Charakter velké části těchto knih spočívá v evidenci a roztřídění pramenných zmínek, takže mnohdy jde jen o málo stravitelnou četbu a příslušné svazky slouží spíše jako příručky než k souvislému studiu. Autor si byl bezpochyby tohoto faktu vědom, což předeseilá